

Ks. Stefan Koperek CR

20 LAT DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU LITURGICZNEGO W KRAKOWIE

Konstytucja liturgiczna Soboru Watykańskiego II, której poświęcone jest dzisiejsze sympozjum z racji 25-lecia jej istnienia, wywarła wpływ nie tylko na samą liturgię i jej obraz, zakorzeniony w nowej eklezjologii, stawiając nowe problemy duszpasterskie, ale również zainspirowała ona powstanie nowych instytucji, studiów, a w tym i krakowskiego Instytutu Liturgicznego, który w tym roku obchodzi 20-lecie swego istnienia i aktywności. Powstania tego rodzaju instytucji o charakterze naukowo-dydaktycznym i duszpasterskim zarazem wymagała nowa, posoborowa sytuacja, w jakiej znaleźli się i duszpasterze i wierni. Nie można było wprowadzić zmian, tak zresztą radykalnych, bez przygotowania zarówno samych duszpasterzy, jak i pouczenia wiernych, bez przysposobienia ich na przyjęcie nowych form, a zwłaszcza zastosowania żywego języka w liturgii. Zresztą sama Konstytucja zawierała postulat studiów liturgicznych i odpowiedniej formacji. Szczególnie jasno zostało to wyrażone w numerach od 14 do 20. Czytamy tam m.in.: „Koniecznym więc należy zapewnić duchowieństwu odpowiednie wyrobienie liturgiczne”; „profesorowie, którym się powierza nauczanie liturgii świętej... powinni być przygotowani do swojego zadania w instytucjach specjalnie do tego przeznaczonych”; „nauczę świętej liturgii należy zaliczyć... do przedmiotów głównych, a wykładać ją z uwzględnieniem zarówno aspektu teologicznego i historycznego, jak i duchowego, duszpasterskiego oraz prawnego”; „kapłanom świeckim i zakonnym... należy wszelkimi odpowiednimi środkami dopomagać, aby coraz głębiej rozumieli to, co spełniają w świętych obrzędach, aby żyli życiem liturgii i udzielali go wiernym, powierzonym ich pieczy”; „Duszpasterze niech zabiegają gorliwie i cierpliwie o liturgiczne wychowanie oraz czynny udział wiernych, tak wewnętrzny jak i zewnętrzny, stosownie do ich wieku, stanu, rodzaju życia i stopnia kultury religijnej, spełniając w ten sposób jeden z głównych obowiązków wiernego szafarza Bożych tajemnic”. Ponadto w numerach od 44 do 46 jest mowa o potrzebie ustanowienia Komisji Liturgicznej, Instytutu Duszpasterstwa Liturgicznego, Komisji Muzyki Kościelnej i Komisji Sztuki Kościelnej. Wszelkie, najwspanialsze postulaty, wymagają jeszcze ludzi i odpowiednich warunków, aby stały się faktem. Na szczęście, znaleźli się ludzie rozumiejący to wołanie Soboru i przy skromnych możliwościach materialnych, rozpoczęli oni wspólne dzieło, które rozwija się, mimo wielu trudności. Tak więc, w klimacie soborowych przemian, przy osobistym zaangażowaniu wielu osób, trwa dzieło, którym jest Instytut Liturgiczny.

GENEZA INSTYTUTU

Sięgając do początków Instytutu Liturgicznego, trzeba tu powiedzieć przede wszystkim o tym człowieku, który dzieło to powołał do istnienia. Był nim

kard. Karol Wojtyła, dziś Ojciec święty Jan Paweł II. On to, aktywnie uczestnicząc w Soborze, znał dobrze i rozumiał jego dezyderaty. Zresztą, warto tu przypomnieć, że już jako młody ksiądz, wikariusz parafii św. Floriana w Krakowie, był współautorem Memoriału¹ przesłanego w 1951 r. na ręce ówczesnego Prymasa Polski, kard. Stefana Wyszyńskiego. Dotyczył on odnowy studiów i życia liturgicznego w naszym kraju i wtedy też, w tym Memoriale, wysunięto postulat stworzenia „Centralnego Ośrodka dla spraw odnowienia liturgicznego”² o charakterze badawczo-dydaktycznym i duszpasterskim. Poza tym zamieścił on również na łamach *Ruchu Biblijnego i Liturgicznego* oraz *Znaku* artykuły na temat liturgii Wigilii Paschalnej³. Sprawy liturgii nie były mu więc obce⁴.

Otóż tym bardziej sprawa stworzenia ośrodka liturgicznego w Krakowie zarysowała się bardzo wyraźnie i realnie, gdy został on metropolitą krakowskim. Toteż w pierwszym etapie stworzył on przy Kurii Metropolitalnej Studium Liturgiczne, które miało w pierwszym rzędzie przygotować księży na zmiany dokonujące się w liturgii po Soborze. To Studium powierzył on, obecnemu wśród nas, o. Franciszkowi Małaczyńskiemu OSB, który je zorganizował i z całym oddaniem prowadził, podejmując równocześnie znaczną część wykładów z zakresu liturgiki⁵. Następnie, w 1968 roku, postanowił Kardynał

¹ Tekst tego Memoriału wydrukowano w RBL (1983), s. 522—530. Według relacji o. Franciszka Małaczyńskiego, głównym inspiratorem tego Memoriału był o. Jacek Matuszewicz OSB. Miał on też uczestniczyć w tym zebraniu, podczas którego został podpisany ten dokument. O. Matuszewicz znany był jako gorliwy duszpasterz w wileńskim kościele św. Katarzyny, przy którym zorganizował on Koło liturgiczne wśród świeckich, prowadząc jego członków do wspólnej modlitwy brewiarzowej.

Dokument ten ponadto był pewną odpowiedzią na istniejące jeszcze wówczas tendencje reprezentowane przez księży Prusińskiego, Świetlickiego i Nowackiego, którzy bezwzględnie propagowali w liturgii z udziałem wiernych tylko chorał, powołując się na wskazanie Piusa X. Choć zgodę na stosowanie polskich pieśni w czasie Mszy św. — ustnie — otrzymał prymas kard. A. Hlond i abp J. Bilczewski. Abp Bilczewski miał usłyszeć od Piusa X taką wypowiedź: „Si populus cantat — cantet”, ale otrzymał też podobno żartobliwe polecenie, by tym pozwoleniem nie chwalił się w Kongregacji.

Chorał nie był możliwy w szerokim zastosowaniu, a przecież istotną rzeczą, o co chodziło autorom Memoriału, była troska o żywy i głęboki udział wszystkich wiernych w liturgii, przede wszystkim w niedzielnej Mszy św., w tym też kierunku ostatecznie zmierzwały wszystkie ich dezyderaty.

² Tamże, s. 530.

³ Chodzi tu o artykuły *Katechumenat XX wieku*, „Znak” 34 (1952) i *W sprawie liturgii Wielkiej Soboty*, RBL 1 (1955).

⁴ Więcej szczegółów na temat wczesnego zaangażowania liturgicznego ks. K. Wojtyły znaleźć można w Kronice parafialnej (św. Floriana) 1953—1959, zwłaszcza na s. 49—55.

⁵ Na kierownika tego Studium planowany był o. Piotr Rostworowski, ale ówczesne trudności wynikłe z sytuacji politycznej (tzw. okres stalinizmu i związane z nim aresztowania) stanęły na przeszkodzie, zatem jego organizatorem i kierownikiem został o. Franciszek Małaczyński OSB. Wykłady odbywały się trzy razy w tygodniu (wtorek, środa, czwartek), w sumie tygodniowo słuchacze zobowiązani byli do wysłuchania 20-tu godzin wykładów. „Cel tego Studium jest duszpasterski, pisał w 1965 r. abp K. Wojtyła w nocie informacyjnej — jest nim mianowicie przygotowanie pracowników odnowy liturgii wedle wskazań Vaticanum II” (luźna karta z teki AKKW E X—4). Oto niektóre tematy programowych wykładów: Teologia biblijna (o. A. Jankowski OSB), Teologia

stworzyć Liturgiczne Studium Przywydziałowe, związane z ówczesnym Papiejskim Wydziałem Teologicznym, które, w liście z dnia 23. 09. 1968 r. powierzył z kolei ks. drowi W. Świerżawskiemu, po jego powrocie z Rzymu, gdzie na Anselmianum, pod kierunkiem o. prof. Burtharda Neunheusera OSB, zdobył tytuł doktora teologii ze specjalizacją z liturgiki. W liście tym zostały zaaprobowane 4 elementy konstytucyjne zaprezentowane wcześniej przez ks. Świerżawskiego, mianowicie: życie liturgiczne, studium liturgiczne, praca badawcza i wydawnictwo. Trzeba tu jednak powiedzieć, że nie było proste stworzenie tego ośrodka, który od samego początku określał się jako Instytut Liturgiczny. Archiwum Kurii Metropolitalnej zawiera dziesiątki listów Metropolity krakowskiego skierowanych do Konferencji Episkopatu, do sąsiednich ordynariuszy, aby ich przekonać do zamierzonego dzieła, wreszcie do proboszczów, by zechcieli umożliwić studia liturgiczne swoim wikariuszom i w końcu do samych księży, których posyłał na studium liturgii. On też żywo i osobiście interesował się tym wszystkim, co było związane z powstaniem tego Instytutu, z jego programem, profesorami, studentami; odwiedzał Instytut, brał udział w jego życiu, a podwoje swego Domu szeroko otwierał, podejmując w nim uczestników sympozjów liturgicznych. Dzięki temu życzliwemu zrozumieniu i popracy dzieło to mogło istnieć i rozwijać się.

Instytut, stanowiąc tzw. Studium Przywydziałowe, posiadał dwie sekcje — teoretyczną i praktyczną. Praktyczna stawiała sobie za cel służbę duchowieństwu, polegającą na wprowadzaniu księży w dzieło liturgicznej odnowy. Sekcja zaś teoretyczna, o bogatszym programie nauczania, umożliwiawała słuchaczom, po kursie podstawowym teologii, uzyskanie specjalizacji z liturgiki i po dwu latach studiów, tytułu magistra z teologii, a po kolejnych dwu latach licencjatu i wreszcie, początkowo po dwuletnim studium, później po jednorocznym, zdobycie tytułu doktora teologii ze specjalizacją z liturgiki; oczywiście po zdaniu przepisanych egzaminów, przedstawieniu i obronie odpowiedniej pracy.

Pierwsze lata tego Studium cieszyły się ogromnym zainteresowaniem. Tak np. w roku akademickim 1969/1970 studiowało w Instytucie, według listy obecności z 1970 roku — 70 osób, w tym 19 siostr i 8 księży zakonnych. Słuchacze pochodzili z różnych diecezji — krakowskiej, tarnowskiej, katowickiej, kiele-

psalmów (ks. W. Borowski CRL), Konstytucja o liturgii świętej, Encyklika „Mysterium fidei”, Eklezjologia wg Soboru Watykańskiego II (ks. A. Zuberbier), Liturgia fundamentalna, Analiza i komentarze formularzy mszalnych, Historia Wielkiego Tygodnia (o. Fr. Małaczyński OSB), Teologia liturgii, Misterium paschalne wg Ojców Kościoła (ks. St. Czerwik), Liturgia i duszpasterstwo (ks. Fr. Macharski), Sztuka sakralna (ks. J. Popiel TJ), Śpiew kościelny (M. Machura), Zasady wymowy (M. Kotlarczyk). M. Kotlarczyk pragnął nauczyć księży tak odczytywać Ewangelię, by wierni z samego sposobu jej odczytywania odczuli, iż to Ewangelia jest najważniejsza a nie głoszenie (wg relacji o. Fr. Małaczyńskiego). Obok wykładów były też praktyczne ćwiczenia m.in. zwiedzanie nowych kościołów, by zapoznać się i właściwie ocenić współczesne rozwiązania architektury i wewnątrz przestrzeni sakralnych. W wykładach brali udział sami księża — diecezjalni i zakonni. Przyjeżdżali też z innych diecezji, m.in. z Tarnowa i Łodzi. Jak widać — program był obszerny i sięgający do źródeł — do Biblii, Ojców Kościoła, historii liturgii i współczesnych dokumentów Kościoła.

kiej i przemyskiej, jak również z takich wspólnot zakonnych, jak kapucyni, salezianie, cystersi, bernardyni, salwatorianie, zmartwychwstańcy, franciszkanie, paulini i karmelici. Był to okres, w którym przeważającą ilość studentów stanowili księża diecezjalni (w 1970 — 43.). Zgłoszenia, znajdujące się w Archiwum Instytutu Liturgicznego, wskazują, że najliczniejsze grupy księży kierował na studia w Instytucie właśnie kard. Karol Wojtyła.

PROFIL WYKŁADÓW W PIERWSZEJ FAZIE ROZWOJU

Cykl wykładów na Instytucie Liturgicznym, na sekcji teoretycznej trwał przez 2 lata. Wykłady odbywały się 2 razy w miesiącu, od godz. 9⁰⁰ — 18⁰⁰. Zajęcia kończyły się liturgią mszalną.

Obok wykładów z liturgiki były przedmioty z biblistyki i patrologii, a także z katechetyki. Studenci uczęszczali też na lektoraty z wybranych języków (francuski, angielski, niemiecki).

Wśród wykładowców liturgiki — obok kierownika Instytutu — zajęcia podejmowali — o dr. F. Małaczyński OSB, od początku oddany z wielką życzliwością sprawom Instytutu, następnie o dr. P. Sczaniecki OSB, ks. dr B. Margański, ks. dr Wł. Bomba CM. Z zakresu biblistyki wykłady prowadzili — o. prof. dr hab. Augustyn Jankowski OSB, ks. dr Jerzy Chmiel; ponadto z katechetyki wykłady prowadził ks. dr W. Kubik SJ, z prawa liturgicznego — ks. dr T. Pieronek; z patrologii — ks. dr E. Staniek; wykłady na temat sztuki sakralnej prowadził o. J. Popiel SJ.

FILIA INSTYTUTU W RZESZOWIE

Rozwój Instytutu i rosnące wciąż zainteresowanie problematyką liturgiczną ze strony duszpasterzy stwarzały warunki do powołania Studium Zaocznego w Rzeszowie, stanowiącego filię Instytutu Liturgicznego w Krakowie. Jego kierownikiem był również ks. dr W. Świerzawski. Zajęcia w Rzeszowie prowadzili wykładowcy z Krakowa, a także ks. dr Józef Sroka z Przemyśla. Dzięki „afiliacji” z Instytutem Liturgicznym przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie, księża studiujący w Rzeszowie mieli szansę zdobywać stopień magistra teologii. Tu trzeba podkreślić, że księża z diecezji przemyskiej z różnych, nieraz bardzo odległych parafii, licznie i systematycznie uczęszczali na zajęcia, uzyskując stopień magistra teologii. W latach 1972—1978 napisano w tym Instytucie 29 prac magisterskich.

Działalność tego Studium rozwijała się w latach od 1969 do roku 1977, w którym to roku z woli ordynariusza — bpa I. Tokarczuka zostało przemianowane w Instytut Rodziny.

SYMPOZJA

Jedną z form działalności Instytutu Liturgicznego w Krakowie stanowią różnego rodzaju sympozja. Dotychczasowe sympozja były poświęcone bądź historii ruchu liturgicznego („vetera et nova”), bądź wybranym zagadnieniom

z zakresu liturgiki, rozpatrywanym w różnych aspektach (sympozja interdyscyplinarne). Były sympozja z udziałem tylko polskich specjalistów, ale były też i z udziałem prelegentów z zagranicy. W zasadzie materiały z tych sympozjów były drukowane na łamach *Ruchu Biblijnego i Liturgicznego*.

I tak, w dniu 6 XII 1972 roku sympozjum było poświęcone pamięci ks. M. Kordela w 80 rocznicę jego urodzin; w następnym roku, w dniu 28 XI odbyło się ono ku czci ks. arcybiskupa Józefa Bilczewskiego w 50. rocznicę jego śmierci; w sympozjum tym m.in. uczestniczył kard. K. Wojtyła i na jego zakończenie przewodniczył on Mszy św. koncelebrowanej.

W dniach 7—8 X 1975, w domu arcybiskupów krakowskich, odbyło się kolejne sympozjum poświęcone pamięci opata Prospera Guéranger'a, z racji stulecia jego śmierci. W sympozjum tym referaty wygłosili m.in. ks. prof. dr Balthasar Fischer, kierownik Instytutu Liturgicznego w Trewirze i o. prof. dr Burthard Neunheuser OSB. Następnie, w dniu 14 XI 1976 zostało zorganizowane sympozjum znów ku czci ks. M. Kordela w 40 rocznicę jego śmierci; miało ono miejsce w Sidzinie k. Jordanowa, w jego rodzinnej miejscowości. Analogiczne spotkanie polskich liturgistów odbyło się też w dniu 12 VI 1977 r. w Kobiernicach, z okazji stulecia urodzin ks. dra Jana Korzonkiewicza, inicjatora odnowy liturgicznej w Kościele krakowskim⁷.

Dalsze spotkanie tego typu, o charakterze międzydyscyplinarnym, miało miejsce w dniach 3—4 X 1977 r. Opatrzono je tytułem: *Liturgia i semiotyka*. Brał w nim udział — m.in. bp Stanisław Jakiel, przewodniczący Komisji Liturgicznej Episkopatu, o. dr Małaczyński, sekretarz tej Komisji, ks. dr W. Schenk, wykładowca liturgiki z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, prof. dr Irena Bayerowa z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W dniu 22 XI 1978 roku odbyło się w sali „Kordelianum” jednodniowe sympozjum z okazji 10-lecia Instytutu Liturgicznego, na którym zaznaczyły swą obecność dwie nowe sekcje Instytutu — Sekcja Muzyki kościelnej i Sekcja Sztuki liturgicznej. I znów, w dniach od 9 do 10 XI 1981 roku miało miejsce międzydyscyplinarne sympozjum, pt.: *Wspólnota liturgiczna w swojej świętyści*, w którym z referatami wystąpili m.in. prof. dr hab. J. Bogdanowicz, dr arch. J. W. Rączka, dr inż. arch. P. Gawor, doc. St. Rodziński, prof. Br. Chromy, ks. dr J. Popiel SJ i inni. Kolejne znów sympozjum z serii „vetera et nova” pt.: *Mysterium liturgii — czym jest?*, odbyło się w dniu 20 IX 1986 roku w auli Papieskiej Akademii Teologicznej. Zostało ono zorganizowane z okazji 100-lecia urodzin O. Casela OSB i 50-lecia ks. M. Kordela. Referaty poświęcone O. Caselowi wygłosili ks. prof. Achilles Triacca SDB, o. prof. B. Neunheuser OSB (referat został nadesłany i odczytany) i ks. prof. dr hab. W. Świerzawski. Teologię liturgii w ujęciu Konstytucji *Sacrosanctum Concilium* przedstawił ks. doc. dr hab. Stanisław Czerwik.

Instytut Liturgiczny również gościł i przy innych okazjach profesorów z zagranicy, m.in. wśród nich byli A. von Almen (1977), Franco Brovelli (1979), Hansjakob Becker (1980), R. Kaczyński (1981), Pierre-Marie Gy (1987).

⁶ List ten znajduje się w Archiwum Instytutu Liturgicznego.

⁷ Por. ks. W. Świerzawski, *Pro cuius amore*, Wrocław 1984, s. 153—161.

SEKCJE, STUDIA I KURSY

Z odnową liturgii łączyły się ściśle problemy z formacją nie tylko kapłanów, jakim w pierwszym rzędzie pragnął zarządzić Instytut Liturgiczny, ale i służby liturgicznej, organistów, kościelnych, architektów. Z tej właśnie potrzeby rodziły się różne formy jego działalności. I dlatego rozpoczął on m.in. kształcenie lektorów spośród młodzieży krakowskich parafii, początkowo poprzez kilkutygodniowe kursy, a następnie, w latach 1970—1973, poprzez systematyczne, całoroczne studium, dając przyszłym lektorom wykłady z liturgiki, biblistyki, wymowy itp. W kościele św. Marka odbył się też kilkakrotnie obrzęd wprowadzenia w urząd lektora, z udziałem rodziców i duszpasterzy. Lektorzy otrzymywali specjalne legitymacje. Studium to przejęło Duszpasterstwo ruchu „Światło—Życie” pod kierunkiem ks. Franciszka Chowańca.

Kolejnym przejawem aktywności Instytutu było zorganizowanie w roku 1973 Międzyseminaryjnego Koła Liturgicznego. Skupiało ono alumnów diecezjalnych i zakonnych, prowadząc poprzez wspólne wykłady i sprawowanie liturgii do głębszego rozumienia i umiłowania liturgii.

Obecnie w ramach Instytutu działają trzy sekcje, jedno studium i kurs.

A. Sekcja liturgiczna

Z pierwotnej tzw. Sekcji teoretycznej ukształtowała się w omawianym okresie czasu Sekcja liturgiczna. Podejmuje ona zadania dydaktyczne, badawcze, wydawnicze i duszpasterskie. Cele dydaktyczne realizuje poprzez wykłady z liturgiki na trzech cyklach studiów teologicznych (podstawowym, licencjackim i doktoranckim), na sekcjach i studium istniejącym w ramach Instytutu, następnie poprzez prowadzenie dwóch seminariów naukowych — z teologii i historii liturgii. W ramach tej Sekcji działa też od kilku lat Koło Naukowe Wykładowców Liturgiki, zatrudnionych w seminariach diecezjalnych i zakonnych. Kilka razy w roku odbywają się zebrania tego Koła, na którym omawiane są problemy związane z wykładami, prowadzeniem seminarium, metodologią itp. Członkowie tego zespołu podejmują też prace badawcze i wydawnicze Instytutu. Prace te skupiają się wokół dwu serii *Mysterium Christi* i *Vetera et Nova*.

W pierwszej przygotowywane są podręczniki z zakresu liturgiki, w drugiej wydawane są teksty klasyczne związane z ruchem liturgicznym i historią liturgii. Na razie ukazały się dwie pozycje, dalsze są złożone do druku.

Nurt duszpasterski tej sekcji przejawia się w trosce o duchową i liturgiczną formację, zwłaszcza świeckich studentów Instytutu, dla których organizowane są w kościele św. Marka okolicznościowe dni skupienia, a przede wszystkim poprzez całokształt posługi duszpasterskiej prowadzonej w kościele św. Marka równoległe z rozwojem Instytutu. Charakterystycznym momentem tego duszpasterstwa, jest usilne prowadzenie wiernych — od przedszkolaków poprzez młodzież licealną, studentów, absolwentów — do pełnego, żywego udziału w liturgii, tak, by rzeczywiście Eucharystia stanowiła „źródło i szczyt” życia chrześcijańskiego całej wspólnoty gromadzącej się w tym kościele.

B. Sekcja Muzyki kościelnej

W dniu 28 VI 1973 r., na zebraniu zorganizowanym przez ks. dra W. Świeżawskiego podjęto sprawę kształcenia organistów. Do tego czasu istniał, co prawda na terenie archidiecezji krakowskiej, kurs dla organistów, zainicjowany przez Wydział Kurii Metropolitalnej do spraw Muzyki Kościelnej oraz Studium Muzyki Kościelnej dla Sióstr Zakonnych, zorganizowane w 1956 przez ks. doc. Karola Mrowca CM. Oba jednak kursy borykały się z różnego rodzaju trudnościami (sprawy organizacyjne, brak lokali, nie było też jednolitego kierunku nauczania muzycznego). Sprawę tę przedstawiono kard. K. Wojtyła, proponując połączenie tych dwóch kursów, tworząc nowe — jak głosi kronika Instytutu — „Wspólne Studium dla kształcenia muzyków kościelnych pod patronatem Instytutu Liturgicznego przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie”. Zaprezentowany projekt, został przez niego przyjęty i zatwierdzony w lutym 1974 roku (brak daty). Słuchacze dotychczasowych kursów stali się tym samym uczestnikami, na odpowiednim roku, tego nowego Studium, które nazwano najprzód Sekcją Organistowską, a następnie Sekcją Muzyki kościelnej. *Biuletyn informacyjny o Sekcji Organistowskiej* werbował nowych, kolejnych słuchaczy, z których, po egzaminie wstępnym (3 IX 1974), przyjęto 28. W sumie zajęcia rozpoczęło w pierwszym roku istnienia sekcji łącznie 60 osób. Wykłady miały trwać 4 lata. Kierownikiem tej sekcji został wówczas mgr Marian Machura. Zajęcia odbywały się w sali Instytutu Liturgicznego „Kordelianum”, w „Skarbcu” przy zakrystii kościoła św. Marka i w sali oo. reformatów, przy ul. Reformackiej 4.

W dniu 22 I 1975 z profesorami i uczniami tej Sekcji spotkał się kard. Karol Wojtyła z racji tradycyjnego opłatka, wpisując się również do kroniki. Przy tej okazji Dostojny Gość wygłosił dłuższe przemówienie na temat liturgii, jej odnowy i miejsca muzyki w liturgii. M.in. powiedział on: „Liturgia jest najbardziej zasadniczym, najpełniej teologicznym wyrazem życia Kościoła. Właśnie tego życia, w którym się staramy przybliżyć do tajemnic Bożych, staramy się je przeżywać. Ona nam daje to przeżycie bardzo obiektywne, czerpiąc przede wszystkim ze źródeł objawionych, z Pisma świętego, z całej Tradycji i wciągając w swoją strukturę także twórczość ludzką. I rzecz znamienne — w ogromnej mierze twórczość artystyczną. To jest miejsce najpełniejszego spotkania wiary i teologii z twórczością człowieka⁸. Następnie, mówił o nowopowstałej Sekcji: „Studium to jest nieodzowne i bardzo się cieszę z tego, że powstało. Jakkolwiek sam o tym zdecydowałem, to jednak zdaję sobie sprawę z tego, że decyzja ta nie mogłaby zaistnieć, gdyby nie znaleźli się ludzie, którzy to przygotowali, którzy to podjęli się prowadzić. Korzystam przeto z okazji, ażeby wszystkim twórcom faktycznym tego Studium, jak w ogóle całemu Instytutowi Liturgicznemu, z całej duszy podziękować”⁹.

Książd Kardynał ofiarował też dla tej Sekcji organy, które w dniu 19 III 1975 oddano do użytku.

⁸ *Kronika Sekcji Muzyki kościelnej*, Archiwum Instytutu Liturgicznego.

⁹ Tamże.

W roku następnym (4 IX 1976) Rada Pedagogiczna Sekcji podjęła decyzję powołania dwuletniego kursu średniego, a w roku 1977 na zebraniu pracowników dydaktycznych sekcji podjęto decyzję zmierzającą do utworzenia kursu wyższego Sekcji Organistowskiej.

Tak więc, sekcja ta od roku 1974 (wrzesień) prowadziła swe dzieło, równoległe na trzech stopniach. Podejmowała ona nie tylko trud kształcenia nowych kadr, ale wkraczała również w życie Wydziału i Kościoła krakowskiego, wykonując np. śpiewy i muzykę w czasie inauguracji roku akademickiego w kościele św. Anny, czy podczas uroczystości związanych z II pielgrzymką Ojca św. Jana Pawła II do Polski. Chór Sekcji, od 1979 r. pod kierunkiem mgr Danuty Degórskiej—Czubkowej wykonywał też śpiewy w dniu 11 V 1985 r., w czasie centralnych obchodów 500 lecia śmierci Patrona Instytutu — bł. Michała Giedroycia, gdy Mszę św. celebrował kard. Józef Glemp, prymas Polski, a kazanie głosił kard. Henryk Gulbinowicz, ordynariusz z Wrocławia; ponadto chór ten śpiewał w bazylice dominikańskiej w Krakowie, w ramach Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej (w dniu 17 X 1985).

W dniu 19 III 1986 roku zostały poświęcone kolejne organy, w kaplicy N. Serca Jezusowego przy ul. Pędzichów, stanowiące dar wielu życzliwych ludzi. Poświęcenia dokonał, z udziałem wykładowców i studentów, ówczesny rektor Papieskiej Akademii Teologicznej — bp Marian Jaworski, nadając równocześnie dotychczasowemu chórowi Instytutu Liturgicznego imię „Psalmodia”.

Z życia i działalności tej Sekcji trzeba tu jeszcze wspomnieć takie wydarzenie, jak organizowanie od roku 1985, z okazji patronalnego święta muzyki kościelnej, św. Cecylii, Tridua Muzyki Sakralnej.

W związku z erygowaniem przez papieża Jana Pawła II Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, zaistniała konieczność pewnej reorganizacji sekcji, w wyniku której, od roku 1987 studium podstawowe i średnie istnieje jako Archidiecezjalne Studium Organistowskie, a Sekcja Muzyki obejmuje odtąd tylko tzw. kurs wyższy. W tym skrótowym zapisie tej sekcji łatwo zauważyć dynamiczny jej rozwój i zaangażowanie w życie Kościoła.

C. Sekcja Sztuki liturgicznej

Sekcja ta została powołana w pierwszej fazie celem przygotowania zakrystianek i kościelnych do należytego wypełnienia ich dzieła. Sprawa jej założenia została przedstawiona przez kierownika Instytutu na zebraniu wykładowców w dniu 28 IX 1977 roku. Na zebraniu tym ustalono też program zajęć. Zapotrzebowanie tego kierunku dokształcania było widocznie duże, skoro zgłosiło się na to studium 69 osób (63 siostry zakonne i 6 braci zakonnych). Inauguracja zajęć miała miejsce w dniu 5 X 1977 roku. W uroczystości inauguracyjnej wziął udział m. in. dziekan Wydziału Teologicznego — ks. prof. Marian Jaworski. Wykłady odbywały się w pierwszej i drugą środę miesiąca w godzinach od 9⁰⁰—17³⁵. Słuchacze uczestniczyli również w te dni we Mszy św., o godz. 12³⁰, w kościele św. Marka. Po roku wykładów i zebraniu doświadczeń została podjęta decyzja, że zajęcia na tej Sekcji trwać będą 2 lata.

Wykłady i zajęcia praktyczne podejmowali na tym studium m.in. o dr Fr. Małaczyński OSB, ks. mgr M. Zielniok, mgr Aniela Sznajder, mgr Elżbieta Malinowska z Katowic, ks. lic. Tadeusz Piętniewicz, ks. lic. Stanisław Czernik, ks. dr Stefan Koperek CR, który od 1979 r. pełnił funkcję kierownika. Od 1980 r. zajęcia tej Sekcji zostały — gdy chodzi o ćwiczenia praktyczne — rozdzielone na dwie grupy: w jednej ćwiczenia prowadzono z zakresu paramentyki, w drugiej z zakresu dekoratorstwa.

Z działalności tej sekcji warto tu wspomnieć, że na zakończenie roku, w dniu 9. 06. 1981, z prac dyplomowych, wykonanych pod kierunkiem ks. Mariana Zielnioka, zorganizowano wystawę, która obejmowała wykonane przez słuchaczy ornaty, łącznie z haftem, prace malarskie, rysunki, plakaty itp. W 1981 r. zajęcia podjęli na Sekcji m.in. s. dr Ewa Rosier-Siedlecka CR (+1989), mgr Józefa Czachor, mgr inż. arch. P. Stępień (wybrane zagadnienia z konserwacji). W grudniu tego roku, na skutek stanu wojennego, wiele słuchaczek nie mogło uczestniczyć w zajęciach, ale Sekcja kontynuowała swe wykłady. W roku 1982, na wspólnej inauguracji trzech Sekcji, kierownictwo Sekcji liturgicznej przejął ks. mgr Marian Zielniok. W jej ramach wyłoniło się podyplomowe Studium Architektury Sakralnej, które postawiło sobie za cel przygotowanie architektów z zakresu liturgii, architektury sakralnej. Studium to pragnie również służyć wewnętrznej formacji tych ludzi, aby wnosili oni tak budowę sakralne i urządzali ich wnętrza, by służyły one duchowi modlitwy i pięknu sprawowanej w nich liturgii.

D. Studium Homiletyczne

W ostatnim roku, przy współpracy oo. redemptorystów, powstało nowe, dwuletnie studium związane z Instytutem, a mianowicie Studium Homiletyczne, kształtujące homiletów, kaznodziejów i rekolekcjonistów. Uczestnicy tego Studium mają też możliwość specjalizacji naukowej z zakresu homiletyki. Kierownikiem tego Studium jest o. dr Gerard Siwek CSsR.

E. Kurs dla zakrystianów

Instytut kontynuując troskę o formację liturgiczną kościelnych, którą w różnej formie podejmował w przeszłości, rozpoczął w tym roku prowadzenie kursu dla zakrystianów. Poprzez wykłady, ćwiczenia i udział w sprawowanej liturgii, Instytut pragnie osobom posługującym w zakrystiach, pełniącym funkcje kościelnych, zarówno osobom zakonnym, jak i świeckim, pomóc w zdobyciu pogłębienia wiedzy liturgicznej i duchowej formacji, a także chce nauczyć ich wielu praktycznych rzeczy, jak np. dekoracji kościoła z okazji poszczególnych okresów liturgicznych, estetyki wnętrza, czy właściwego przechowywania szat i naczyń liturgicznych.

* * *

Kreśląc obraz działalności Instytutu należy tu jeszcze wspomnieć o istotnej sprawie Instytutu, jaką jest niewątpliwie jego biblioteka. Mieści się ona w po-

mieszczeniach przykościelnych, stanowi dar osobisty zbiorów dyrektora Instytutu. Jest w trakcie reorganizacji. Jej kustoszem jest dr Stanisław Postawa.

Z Instytutem też od początku złączony jest, z woli kard. K. Wojtyły, kościół św. Marka, w którym ma miejsce żywa liturgia, dokonuje się niejako symbioza teorii i praktyki. W kościele tym mieści się też sanktuarium bł. Michała Giedroycia, patrona Instytutu.

Można powiedzieć, że orientacja, jaką przyjmuje aktywność Instytutu, idzie w kierunku duchowości liturgicznej i historii ruchu liturgicznego, muzyki, sztuki, a także pragnie sprostać niektórym potrzebom duszpasterstwa. Dzieło rozpoczęte przed dwudziestu laty jest jeszcze na etapie rozwoju, wzrastania.

Wiele mu brakuje do tego, aby mógł sprostać wszystkim zadaniom. Jak inne tego rodzaju Instytuty, boryka się z trudnościami. Program, który dyktują potrzeby i problemy współczesnego duszpasterstwa, wciąż się rozwija, gdy tymczasem brak ludzi, miejsca i funduszy.

Niewspółmiernie brak jest Instytutowi odpowiednio rozwiniętego nurtu ideologiczno-badawczego, zbyt uboga jest jeszcze jego dziedzina wydawnicza.

Kontynuując swe prace w tych warunkach, jakie są mu dostępne, Instytut nawiązuje świadomie, od samego początku do dzieła ks. Michała Kordela, krakowskiego pioniera ruchu liturgicznego, czego niejako symbolem i znakiem jest to, że jego siedziba mieści się w tym miejscu, w którym on żył, pracował, sprawował liturgię, oddając życie w codziennym trudzie tej jednej, jedynej wielkiej sprawie, jaką jest Mysterium Christi. Temu też dziełu nadal pragnie służyć Instytut Liturgiczny, obchodzący dziś, w cieniu 25-lecia Konstytucji o liturgii świętej, swoją 20. rocznicę powstania.

Kraków

KS. STEFAN KOPEREK CR

Ks. Helmut Sobeczko

DZIAŁALNOŚĆ O. FRANCISZKA MAŁACZYŃSKIEGO OSB

Nie sposób w krótkim artykule przedstawić wyczerpująco ponad trzydziestoletni okres aktywnej działalności o. Franciszka Małaczyńskiego OSB w Komisji Liturgicznej Episkopatu Polski. W dodatku działalność ta przypada na okres niezwykle w dziejach liturgii, obejmujący ogrom prac związanych z posoborową reformą liturgii i jej wprowadzeniem w Kościołach lokalnych. Dlatego pragniemy tutaj jedynie zasygnalizować ważniejsze dokonania, pozostawiając szczegółową analizę i ocenę późniejszym badaniom. Postawę taką przyjął również sam o. Małaczyński, z którym przeprowadzono specjalny wywiad,